HCSW
Historisch Centrum Sociaal Werk

Bijdrage aan de geschiedschrijving van het jongerenwerk 1

HCSW-PUBLICATIEREEKS #8 – oktober 2026

De Molensoos in Soest, 1978-1989

Allemaal lieve jongens

Met nawoord van Stijn Sieckelinck, lector Youth Spot

Gerard Trienekens

Tussen 1978 en 1989 voorzitter stichtingsbestuur van open jongerencentrum de Molensoos in Soest

Stijn Sieckelinck

Lector Youth Spot aan de Hogeschool van Amsterdam

Vanaf het eind van de jaren zestig namen ‘open jongerencentra’ in Nederland een hoge vlucht. De ‘jeugdsozen’ vormden gewilde ontmoetingsplekken waar jongeren meer dan ooit ruimte kregen om hun eigen gang te gaan. Jongerenwerkers moesten dat in goede banen leiden. Er gebeurde veel, maar de geschiedenis van deze periode is nog nauwelijks beschreven.

Om die reden publiceert de redactie in deze HCSW-publicatiereeks het verhaal waarin historicus Gerard Trienekens terugblikt op zijn tienjarige bestuursperiode bij jongerencentrum De Molensoos in Soest. Zijn onthullende verhaal moet gelezen worden als een uitnodiging om deze bijzondere periode in het jongerenwerk nader te onderzoeken.

Om zijn terugblik van een context te voorzien heeft de redactie een korte introductie op zijn relaas geschreven. Vervolgens hebben we jongerenwerklector Stijn Sieckelinck gevraagd te reflecteren op het bijzondere verhaal van Gerard Trienekens en de rol van jongerenwerkers daarin.

Introductie redactie

Jeugdwerk was lange tijd een bezigheid van volwassenen. Veelal maakten zij deel uit van een levensbeschouwelijke organisatie oftewel een zuil en waren zij begaan met het lot van de jeugd. Zij organiseerden voor hen activiteiten met als doel hun levens in goede banen te leiden en hun zieltjes te behouden voor de grotere gemeenschap waar zij deel van uit maakten. Ook de jeugdbewegingen, zoals de socialistische AJC en de katholieke meisjesvereniging De Graal, waar vanaf de jaren twintig van de vorige eeuw duizenden oudere jongeren zich bij aansloten, werden geleid door volwassenen.

Na de Tweede Wereldoorlog begint dat type type jeugdwerk te wankelen. De klassieke jeugdbeweging verliest aan aantrekkingskracht. Oudere jongeren vinden in het stedelijke uitgaansleven, in cafés of bioscopen steeds vaker alternatieven waar zij ontsnappen aan het wakend oog van volwassenen. Ze gaan steeds meer hun eigen weg, hun smaken verschillen met die van oudere generaties, ze houden van andere muziek (rock 'n' roll, jazz), ze zoeken elkaar op op straat, hangen daar zonder doel rond en vertonen de eerste uiterlijke verschijnselen van wat we later jeugdculturen zijn gaan noemen.

Dat baart zorgen. In 1952 verschijnt er een overheidsrapport over De maatschappelijke verwildering van de jeugd, waarin onderzoekers constateren dat de jeugd afdrijft naar normloosheid en onverschilligheid. Het gevolg is dat de overheid beleid afkondigt en de portemonnee trekt voor het creëren van plekken waar jongeren terecht kunnen. Het kost de nodige moeite om de vormende en wakende rol van volwassenen in deze nieuwe jeugdcentra los te laten, maar nadat in 1964 een officiële commissie heeft gepleit voor het aansluiten bij de leefwijze en leefruimte van de jeugd ontstaat het zogenaamde 'open jeugdwerk'.

Affiche uit 1975 van het Paard van Troje in Den Haag.

Jeugdsozen

Vanaf eind jaren zestig schieten als gevolg van gerichte overheidsfinanciering overal in het land 'open jongerencentra' als paddestoelen uit de grond. In grote steden als Amsterdam, Den Haag en Utrecht leidt dat tot de oprichting van roemruchte plekken als Paradiso en Fantasio (Amsterdam), Kargadoor (Utrecht) en Paard van Troje (Den Haag). Daarbij wordt alles van de nieuwe jeugdcultuur beproefd: popmuziek, drugsgebruik in alle vormen en smaken. De geschiedenis van deze plekken is meer dan eens beschreven.

Veel minder gedocumenteerd is dat in dezelfde periode in vrijwel elke middelgrote of kleine gemeente jongerensozen ontstonden – de aanduiding 'jeugdsoos' was de populaire afkorting van jeugdsociëteit. Veelal werd daarvoor door modern georiënteerde plaatselijke notabelen een stichting opgericht, die een ruimte vond, een jongerenwerker kon aanstellen en jongeren uitnodigde om activiteiten te organiseren. Meestal kwamen die neer op open avonden in het weekend, waarvoor nogal eens een popbandje werd uitgenodigd.

De jeugdsozen groeiden uit tot zeer betekenisvolle ontmoetingsplekken waar vele generaties jongeren elkaar troffen, vertier vonden, experimenteerden met drank, drugs en vriendschappen. Hun ouders vonden de wekelijkse gang naar de soos beter dan op straat hangen of langs kroegen zwerven, niet in de laatste plaats omdat ze het idee hadden dat in de jeugdsoos toch op enigerlei wijze toezicht werd gehouden door het bestuur of een jeugdwerker. Ook het feit dat er overheidsgeld in werd gestoken, was gerustellend. Beter naar de plaatselijke soos, dan naar de uitgaansoorden in de grote stad. Heel wat relaties voor het leven vonden zo hun oorsprong op de zitkussen of aan de bar van een jeugdsoos.

Vrijruimte

Affiche van het Open Jongerencentrum De Spil dat in 1975 in Tiel werd opgericht.

Even googlen met het woord ‘jeugdsoos’ of ‘jongerensociëteit’ levert een keur van herinneringen en verhalen op van vaak nog steeds bestaande jongerensozen als De Golle (Wirdum), Paparazzo (Oosterkesselen), Ping Pong (Ravenstein), De Fakkerl (Wintelre), De Cresje (Groesbeek), Smoes (Badhoevedorp), Sopla (Amersfoort), Amicale (Den Bosch). Alleen al de keur aan bijzondere en vaak originele namen laat zien dat met de komst van de open jongerencentra een nieuwe tijd is aagebroken. Een tijd waarin jongeren over hun eigen vertier gaan en de ouderlijke blik op afstand is gekomen. De namen staan voor een vrijruimte die het oude jeugdwerk het nakijken gaf.

Maar dat ging niet zonder slag of stoot. Drank, drugs en rock ’n roll zijn beproefde grondstoffen voor ruzie, vechtpartijen en ongewenste ordeverstoringen. Rivaliserende groepen jongeren van buurten, rangen en standen hebben door de geschiedenis altijd gezocht naar arena’s en aanleidingen om elkaars krachten te meten en het zou vreemd zijn als de nieuwe jeugdsoos van die confrontaties verschoond zou blijven. En dan waren er natuurlijk nog altijd de verantwoordelijke auroriteiten, vaak ook vertegenwoordigd in het stichtingsbestuur en niet alles over hun kant konden laten gaan. Hoe ver kon de vrijheid van de jeugd reiken, wanneer werd een grens overschreden, wanneer moest er worden ingegrepen, wat te doen met klachten van ouders en buren? Daar waren vanaf de jaren zeventig niet langer geijkte methodes voor (het gezag beveelt), daar moest over gewikt, gewogen en onderhandeld worden. De jeugdsozen vormden zo een experimenteerruimte in de transformatie van – zoals socioloog De Swaan het typeerde – ‘een bevels- naar een onderhandelingshuishouden’.

Om dit soort spanningen in goede banen te leiden, werden er in veel jongerensozen jongerenwerkers aangesteld. Die leken in niets op de jeugdleiders van weleer en moesten een nieuw soort professionaliteit ontwikkelen, waarbij zij het vermogen moesten hebben om twee kanten op te kijken. Zij moesten jongeren mobiliseren, aanmoedigen, aansluiten bij hun leefwereld en aan de andere kant moesten zij hun broodheren, vertgenwoordigd in het stichtingsbestuur of van de gemeente tevreden stellen. Dat vereiste bijzondere vaardigheden die lang niet altijd op sociale academies werden aangeleerd.

Molensoos-reünies worden altijd druk bezocht.

Een jongerencentrum van naam en faam

In de Molensoos in Soest kwam dit alles samen. De soos werd in 1973 opgericht, weliswaar op initiatief van de pastoor, maar nadrukkelijk bedoeld als een open jongerencentrum. De Molensoos kende een stichtingsbestuur, een groep actieve en organiserende jongeren en een jongerenwerker. Anders dan de jongerencentra in de grote steden vormde de Molensoos niet het domein van middenklasse-jongeren met een hang naar alternatieve jeugdculturen. In de Molensoos waren werkende jongeren, plattelandsjongeren en jongeren uit de arbeidersklasse ruim vertgenwoordigd. Zij creëerden in de Molensoos hun eigen vrijruimte, dankbaar gebruik makend van de culturele zuurstof die de tijdgeest hen bood. Elke popgroep van enige naam (maar ook vele die onbekend zijn gebleven) heeft wel eens op het podium van de Molensoos gestaan. Honderden jongeren die in de jaren zeventig en tachtig in of in de buurt van de gemeente Soest zijn opgegroeid, hebben er herinneringen liggen. Tot haar robuuste en troosteloze einde in 1989 was de Soester Molensoos een begrip, een jongerencentrum van naam en faam.

Tien jaar lid stichtingsbestuur

Gerard Trienekens woonde met zijn gezin in Soest. Hij was als historicus en wetenschappelijke medewerker verbonden aan de Rijksuniversiteit Utrecht, was in Soest met zijn gezin neergestreken en zijn leven lang maatschappelijk betrokken, onder meer bij de padvinderij. Hij kon daarom moeilijk nee zeggen toen de plaatselijke pastoor hem in 1978 vroeg om tot het bestuur van de Molensoos toe te treden. Hij had eigenlijk geen idee wat hem te wachten stond en in welke ingewikkelde situaties hij zou belanden. Maar hij hield het tien jaar vol, tot hij het niet langer verantwoord achtte om door te gaan en het bijltje erbij neer gooide, wat ook meteen het einde van de Molensoos betekende.

Een paar jaar voor zijn overlijden in 2026 schreef hij over zijn eigen leven een dik boek, *Gezien door de IJsvogel*. Daarin blikt hij uitgebreid terug op zijn periode in het bestuur van de Soester Molensoos. Inclusief alle spannende ontwikkelingen, die daarbij horen. In deze HCSW-publicatie #8 drukken we dat deel van zijn memoires nog eens af.

Dat doen we niet alleen omdat het een spectaculair verhaal is, maar vooral omdat zijn verhaal – zij het in extreme mate – symptomatisch is voor de spanningen die de periode van het zogeheten ‘open jeugdwerk’ opleverde en de rol die het jongerenwerk daarin speelde. Daarbij past de kanttekening dat de weergave van de gebeurtenissen louter gezien worden door de subjectieve bril van stichtingsbestuurder Trienekens en daardoor ongetwijfeld vertekend zijn.

Uitnodiging

Maar het is de redactie met deze publicatie niet te doen om een precieze weergave van de feiten. In deze publicatie willen we een historisch verhaal over het jongerenwerk laten spreken, waarvoor tot nu toe weinig aandacht

is. De geschiedenis van het jongerenwerk is maar heel beperkt beschreven. Wat er aan het papier is toevertrouwd, is veelal een analyse van beleidsdocumenten, van veranderende opvattingen en nieuwe voornemens van de overheid. Over de handelingspraktijk is maar weinig geboekstaafd. Afgezien van wat lokale terugblikken is ook de historische rol en betekenis van de vele honderden jongerensozen en hun pedagogische en sociale betekenis nauwelijks bestudeerd. Dat is een duidelijke omissie, waar het Historisch Centrum Sociaal Werk graag verandering in zou willen brengen.

De publicatie van de ervaringen van Gerard Trienekens moet dan ook gelezen worden als een uitnodiging om een bijzondere periode in de geschiedenis van het jongerenwerk en jeugdcultuur verder te onderzoeken en bloot te leggen. Wat is er sindsdien veranderd? Wat valt daaruit te leren? Precies om die reden hebben we Stijn Sieckelinck, lector Youth Spot en jongerenwerk aan de HvA, om een reflectie te schrijven op het verhaal van Gerard Trienekens. Zijn opmerkingen volgen na het bijzondere verhaal van deze Soester bestuurder die zich een decennialang heeft ingezet voor de Soester jeugd. *(redactie*)

De Molensoos in Soest, 1978-1989

Allemaal lieve jongens

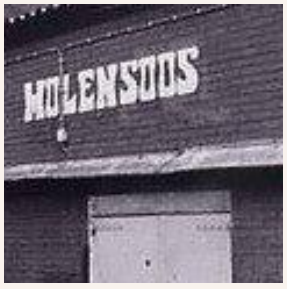

Dit verhaal van Gerard Trienekens is oorspronkelijk gepubliceerd in de bundel *Gezien door de IJsvogel. Tachtig jaar leven en beleven in verhalen*. (Soest, 2022)

Mijnheer Pastoor

Al enkele jaren betrokken bij het wel en wee van de Mariaparochie in Soestdijk, sprak mij begin 1978 de pastoor aan over de Molensoos. Hij was in januari 1973 een van de oprichters geweest van de Stichting Jongerencentrum Soest en zat nog steeds in het bestuur. De stichting exploiteerde ten behoeve van de opvang van de jeugd van 16 tot 25 jaar de Molensoos. Deze naam was mij inmiddels in negatieve zin wel bekend, maar verder wist ik er niets van. Mijnheer pastoor meende in mij een geschikte persoon gevonden te hebben om zijn plaats in te nemen. Optrekken met de jeugd was mij bekend, dus zag ik geen reden, aan zijn verzoek niet te voldoen. Mogelijk heb ik enige voorstelling gehad van jeugdwerk, gebaseerd op mijn ervaringen bij de padvinderij en met jongerenreizen, maar achteraf bezien, correspondeerde dat alles allerminst met wat plaatsvond in de Molensoos. Met grote onbevangenheid ben ik naar mijn eerste bestuursvergadering gegaan.

De soos

Wat ik aantrof, was een goed lopende jongerensoos onder leiding van een zeer bekwame jeugdwerker omringd door een dozijn of meer leden van een jongerenbestuur en vele vrijwillige medewerkers. Zij samen draaiden feitelijk de tent. Van contacten van de beroepskracht met de jeugd buiten de soos,

bij voorbeeld middels straathoekwerk, heb ik nooit veel kunnen bespeuren, afgezien van wat voetballen op de Eng. De beoogde doelgroepen werden in de soos zelf goed bereikt en bediend. De soos was een soort van instuif, waarbij een kleine groep jongeren met een beroepskracht de verantwoordelijkheid nam, om voor zichzelf en voor een grote groep leden/bezoekers een plaats van samenkomst te bieden en om aan een vrij breed programma van activiteiten te kunnen deelnemen.

Ongeveer eens in de maand kwam de beroepskracht en het jongerenbestuur bijeen met het stichtingsbestuur. Laatstgenoemde instantie was in deze vergaderingen normaliter feitelijk niet meer dan een klankbord voor de eerstgenoemden. De leden ervan schenen vooral geselecteerd om de soos naar buiten toe, met name naar de gemeente, te representeren; beter gezegd: aan de soos de nodige dekking te geven. Zo was de voorzitter bijvoorbeeld een zeer invloedrijke CDA'er, lid van de Tweede Kamer en in het bezit van tal van commissariaten. Begrijpelijk, dat hij amper tijd had de vergaderingen bij te wonen, zodat al kort na mijn komst, ondergetekende als vicevoorzitter feitelijk zijn functie vervulde. Als zodanig werd ik ook van gemeentewege beschouwd en daarom in 1981 uitgenodigd zitting te nemen in de Commissie Welzijnsplanning van de Gemeente Soest.

Het Stichtingsbestuur trad dus vooral op als middelaar tussen jeugd en gemeente. Dat neemt niet weg dat reglementair nogal veel macht bij dit bestuur berustte, zoals de benoeming van beroepskrachten en de financiële verantwoording. In de statuten kwam met name het faciliteren naar voren. Anders gezegd: het stichtingsbestuur moest ervoor zorgen, dat de oudere jeugd van Soest in de gelegenheid was zich in hun vrije tijd collectief zinvol te vermaken. Dat werd geacht goed te zijn voor de ontwikkeling van de jongeren zelf en voor de gemeente als geheel. Immers de gebruikelijke overlast van de jeugd zou daarmee afnemen.

Het geld kwam van de gemeente en altijd is de penningmeester, weliswaar in zijn vrije tijd, een gemeenteambtenaar geweest. Omdat er echter behoorlijk geconsumeerd werd en de bediening vanzelfsprekend door vrijwilligers geschiedde, waren ook de eigen inkomsten niet gering. Deze werden jarenlang ijverig gespaard en begin jaren tachtig gebruikt voor bouwactiviteiten. Hierna werd een belangrijke deel daarvan in mindering gebracht op de subsidie verstrekt door de gemeente. Over deze eigen inkomsten is toen heel wat onderhandeld. B&W hadden natuurlijk te letten op het correct uitgeven van het belastinggeld; wij als bestuurders moesten voorkomen dat de vrijwillige medewerkers het gevoel kregen dat ze voor de overheid aan het werk waren.

Voor veel bezoekers was De Molensoos ook een plek om hun eerste seksuele ervaringen op te doen.

De soos was van het begin af aan gehuisvest in een bestaande aanbouw aan een woonhuis. Daarin was in de oorlogsjaren de gaarkeuken ondergebracht. In het voorhuis was de Praatpaal gevestigd, eveneens een jongerencentrum voor een jongere categorie jeugdigen en wel van protestantse huize. De Molensoos was godsdienstig absoluut neutraal ondanks de aanvankelijke betrokkenheid van een roomse pastoor. Materieel bestond de soos uit een grote ruimte, bewust zonder ramen, maar wel ruim voorzien van nooduitgangen. Er stonden geen stoelen – ook te gevaarlijk – maar wel enkele zitbanken langs de muur. De ruimte bood plaats aan ruim tweehonderd bezoekers. Er was ook een bar en een podium. Relatief veel ruimte was er aangrenzend bij

de damestoiletten. Daar stonden ook enkele bankjes. Volgens onze beroepskracht en de twee meiden in het jongerenbestuur was het heel belangrijk, dat de discomeisjes zich even buiten bereik van jongens konden terugtrekken. De zolderruimte boven de toiletten diende als een soort kantoor annex bestuurskamer. Alles bij elkaar echter was de huisvesting tot het gereedkomen van de nieuwbouw in 1982 uitermate provisorisch.

De jeugd

'.... In hoofdzaak 'blanke' jongens en een enkele meid.'

Zoals hierboven al min of meer aangegeven viel de jeugd in de soos te onderscheiden in minimaal twee groepen. Tot de eerste behoorden de leden van het jongerenbestuur, de vrijwillige medewerkers en hun permanente achterbannen; tot de tweede de doorsnee bezoekers van de door groep één georganiseerde activiteiten. Op enig moment is voor allen een soort lidmaatschap ingevoerd om ongewenst bezoek te kunnen buiten houden.

De eerste groep telde naar grove schatting zo'n 30 à 40 lieden, in hoofdzaak 'blanke' jongens en enkele meiden tussen pakweg 20 en 27 jaar. Zij verdwenen meestal eerst als er gehuwd of samengewoond werd en er kinderen geboren werden. Normaliter droegen de mannen leren jacks en waren rond 1980 nog vaak in het bezit van een oude Amerikaanse slee. Als je twee van die bakken op elkaar zette, kon je er zo mee in de carnavalsoptocht; zoals geschiedde. Een zekere stoerheid viel bij hen niet te ontkennen. De mannen bezaten vrijwel allemaal een degelijk mes en in de achterbak van hun auto lag liefst ook nog een hakbijl met enige steellengte. Door het steeds strenger optreden van de verkeerspolitie is het aantal autobakken in de loop der jaren echter zeer sterk verminderd. Voor de jeugd was dat een stuk romantiek en vrijetijdsbesteding minder, maar de verkeersveiligheid heeft er ongetwijfeld baat bij gehad.

Naar zeggen van deze lieden waren zij braverikken in vergelijking met de jongeren die bij de opening aanwezig geweest waren. Die hadden overigens geen wagens bezeten maar slechts motoren. Op dat moment zaten er onder in het gebouw nog ramen en ook lagen er nog enkele steigerplanken; helemaal verkeerd natuurlijk. Acuut was de openingswedstrijd georganiseerd. Wie met zijn motor over een steigerplank door een raam naar binnen reed en, let op, met zijn machine de bar raakte, schoot tekort en moest dit met een rondje afkopen. Begrijpelijk dat in de beginjaren regelmatig de politie eraan te pas moest komen, om enige orde te handhaven. Met enige regelmaat werd de soos door de overheid tijdelijk gesloten. Het zal duidelijk zijn, dat in die tijd de Molensoos niet in een al te beste reuk stond. Toen men bezig was met de voorbereiding van het tienjarig bestaan, vielen mij overigens de schellen van de ogen: geen pioniersromantiek maar een crue werkelijkheid. Van de pakweg 14 uit te nodigen eerstelingen, waren er al acht dood; overwegend door motorongevallen.

Beroepskracht

Al te lief en braaf was in mijn tijd deze eerstgenoemde groep nu ook weer niet, tenminste niet in zijn geheel. Wel was – gemiddeld genomen – de sinds 1974 aanwezige beroepskracht er uitstekend in geslaagd deze doelgroep te

disciplineren, mogelijk ook om enkelen te doen verdwijnen. Hij heeft deze jongeren, individueel en collectief, een groot verantwoordelijkheidsgevoel weten bij te brengen. Aan netheid, orde en veiligheid in eigen soos viel niet meer te twijfelen. Zo werd er door hen, als ze in de soos orde- of bardienst hadden, geen druppel alcohol geconsumeerd. De bezoekers werden goed ontvangen. Bij bedreigingen door lieden van buiten stonden zij geheid collectief schouder aan schouder.

De basis van de ordehandhaving, die zij al toepasten toen ik kwam, was ervoor te zorgen, dat de bar- en ordedienst qua aantal mannen altijd in de meerderheid was. Als tien kerels dienst hadden en ieder van hen drie volgers kon inzetten om mee te knokken, dan waren ze als groep altijd in een formidabele meerderheid ten opzichte van een groep binnen gekomen herrieschoppers. Dreigde iemand met een mes, dan werd ogenblikkelijk een ingestudeerde procedure in werking gesteld. De beroepskracht trok dan achter de bar een lade open, ruim gevuld met tafelgerei. Die werd, veel herrie veroorzakend, leeg gesmeten en op de bar geplaatst. Hij riep dan: 'Iedereen zijn mes inleveren. Ga je eruit, dan krijg je het terug.' Wanneer dan meerdere medewerkers begonnen met hun mes in de lade te werpen, dan kon ook de mes-trekker zelf, inmiddels zich ervan bewust dat ook veel anderen een mes hadden, niet achterblijven.

Geweld

Zelf heb ik in de vergaderingen altijd verkondigd: 'Zorg, dat je zichtbaar meer geweld in huis hebt dan de belagers. Zien die laatsten dat, dan is het aan de beroepskracht om de boel plat te praten. Zo voorkom je het gebruik van geweld.' Een mooi voorbeeld hiervan is de komst van *Erik de Noorman* geweest, zoals vaderlief toen meteen genoemd werd. Hij kwam de lieden van de soos eens even mores leren, omdat zijn dochter iets was aangedaan. Hij stond goed en wel met zijn bijl aan zijn voeten midden in de soos, of heel rustig werd hij omringd door zeven of acht lieden met een gelijksoortig werktuig. Vervolgens had de beroepskracht inderdaad een goed gesprek met hem en daar bleef het bij.

Regelmatig traden bekende en minder bekende bandjes op in De Molensoos.

Ook buiten de soos konden de mannen van de Molensoos voor de Soester jongeren als een soort ordedienst optreden. Dat begon al met oproep van B&W en de politie iets aan de steeds wederkerende vernielingen tijdens de jaarlijkse luilakviering te doen. De allereerste inzet leverde al een drastische vermindering van de schade op. Ook het bestuur van het Gaasbekergilde vroeg hulp van de Molensoos voor het handhaven van de orde tijdens de jaarlijkse gildefeesten. Met de politie werd afgesproken dat onze mannen enkel binnen de hekken als ordedienst zouden optreden. Bij die gelegenheid werden zelfs witte T-shirts met een molen erop aangeschaft, te gebruiken als een soort uniform. Zelfs heb ik enkele malen geconstateerd dat er door een houder van een bar of herberg in Soest geld gestort werd op rekening van onze vereniging. Bij navraag bleek het dan te gaan om een beloning voor het herstel van de orde, waar in de donerende zaak ruzie uitgebroken was en vernielingen werden aangericht.

In mijn vreselijke nieuwsgierigheid heb ik eens een paar kerels gevraagd, hoe ze dat deden. Het antwoord luidde: 'O mijnheer heel gemakkelijk. Wij

stappen met een man of wat de tent binnen. In de pauze die dan valt, roepen wij luide: “Zijn hier problemen?” Als dan iedereen zwijgt, zeggen wij: ”mooi toch, niets aan de hand” en vervolgens tegen de eerste de beste: “zet jij even die stoel overeind” enzovoort, tot alles weer netjes op orde is. En dan maken we nog even gezellig een praatje tot één van ons zegt: “Jongens kom op, we hebben in de Molensoos ook nog een heleboel te doen en van deze mannen horen wij voorlopig niets meer; houdoe”. Als buiten op de stoep de baas ons dan wat geld in de hand wil duwen, dan zeggen wij netjes sorry en geven hem het rekeningnummer van de soos.’ Toen snapte ik de voorkeur van de bar- of caféhouders. De politie maakte alleen een proces verbaal op, terwijl de jongens van de Molensoos de herrieschoppers netjes de boel lieten opruimen en ook nog een babbeltje maakten; gezellig toch en minder kans op herhaling.

Voor mij bestaat er geen twijfel aan, dat het doen accepteren van diverse verantwoordelijkheden door deze jongeren, samen met de bijhorende discipline, grote invloed uitgeoefend heeft op hun later maatschappelijk functioneren. Dit vormende optreden zie ik als de grootste verdienste van de toenmalige beroepskracht en niet zozeer het minder worden van de gebruikelijke door de jeugd veroorzaakte overlast.

Bedreigende neiging

Een vos verliest echter niet zomaar zijn streken. Diverse leden van het jongerenbestuur waren geneigd buiten eigen dorp, met name in Amersfoort, wat rotzooi te gaan schoppen, als hun ”gedisciplineerde” avonddienst in de Soos erop zat. Zo heb ik het verhaal onthouden over Fons, verteld vóór de maandelijkse vergadering serieus begon. Ze waren naar een tent in Amersfoort gegaan en Fons had aldaar van een dame achter de bar al enkele klappen gekregen. Hij was echter gewoon doorgegaan met zijn getreiter. De kroegbaas kwam er vervolgens aan te pas. Door een forse dreun onder zijn kin vloog Fons van zijn kruk zo achterover het zaaltje in. Maar zie: Fons stond doodgemoedereerd op en sprak de baas luide toe: ’Dat wijf van jou, slaat nog harder als gij.’ Met z’n allen hadden ze daarop kromgelegen van het lachen. En ook wij begonnen vrolijk aan onze vergadering. Bij een andere vergadering werd een van de jongeren begroet met de vraag: ’En Frans, hoe was het in de gevangenis?’ Hij antwoordde: ’Och, hartstikke gezellig; mijn vader zat er ook.’

Een ander voorval, maakt duidelijk, dat er wis en waarachtig een onaangename kant zat aan de mentaliteit van de groep leden van het jongerenbestuur; namelijk de neiging bedreigend op te treden. Op een gegeven moment maakte de wethouder mij duidelijk dat de gemeente moest bezuinigen. Dat zou voor de Molensoos betekenen dat er één van de twee beroepskrachten ontslagen moest worden. Ik zei hem dat ik het begreep. Vervolgens nodigde ik hem uit dat op een bestuursvergadering zelf aan de jongeren te komen uitleggen. Hij zou dat beslist beter kunnen dan ik en uit de eerste hand veel overtuigender.

Beneden bij de toegangsdeur ving ik hem op en we gingen samen naar boven. Daar zaten in het kantoor de bestuursleden en de beroepskracht aan tafel. Die van het jongerenbestuur bleven met lange messen bezig, opvallend zorgvuldig en dus langdurig, het vuil onder hun nagels te verwijderen. Ik was

oprecht verrast, maar deed met opzet totaal onverschillig. Aan het eind van de avond kon ik overigens als voorzitter concluderen dat wij onze twee beroepskrachten zouden behouden, als wij maar voldoende zouden aantonen dat ze onmisbaar waren. Kort daarop heb ik aan de wethouder gevraagd, of hij bevreesd geweest was met al die messen op tafel. 'Nee', antwoordde hij, 'niet zo lang als ik daar naast jou zat.' Zelf echter ben ik mij er altijd bewust van geweest dat ik, wilde ik daar als voorzitter goed kunnen functioneren, goed op mijn tellen moest letten en tegelijk niet de minste schijn van angst mocht vertonen.

Zoals gezegd dronken de bestuursleden en vrijwilligers die orde- of bardienst hadden een colaatje, maar de anderen uit deze groep wisten beslist raad met een pilsje. Die werden, naar ik hoorde, bij tijd en wijle geteld om met een respectabel aantal voor de dag te kunnen komen. Heel slim dan ook was er door de beroepskracht voor een klein formaat bierglazen gekozen. Toen de burgemeester met een ambtenaar zijn ronde deed langs de kantines van de verenigingen, viel de Molensoos meteen door de mand. Zonder enig diplomatiek benul en met de nodige bravoure werd hen door deze jongeren duidelijk gemaakt dat zo'n dertig tot veertig pilsjes het normale tarief was voor een bezoekje aan de soos. Het was niet zo moeilijk om – op het matje geroepen – de heren van een heel wat lager gemiddeld alcoholverbruik te overtuigen.

Daarbij speelde natuurlijk de aanwezigheid van de tweede genoemde groep, de bezoekers, een belangrijke rol. De soos was in principe voor eenieder toegankelijk vanaf de leeftijd van 16 jaar. Bij de zaterdag- en zondagmiddag disco kwamen heel veel jonge meiden, die amper alcohol dronken. Vaak lag het bezoekersaantal op zo'n middag boven de tweehonderd. Ook de optredens van muziekgezelschappen, met name popgroepen, trok veel jongeren aan. De beroepskracht en het jongerenbestuur hadden een fijne neus voor welke personen of gezelschappen gewild waren, al kwaliteit hadden of zeker in de toekomst bekendheid zouden krijgen. Zelfs persoonlijke contacten met dezen waren vrij veel aanwezig. Tijdens de openingsuren werden er nogal eens films of sportwedstrijden op het beeldscherm gebracht. Het zal wel van het tijdstip en de aard van de vertoning afgehangen hebben, hoeveel alcohol er geconsumeerd werd.

Tapvergunning

Overigens bleek op een gegeven moment, dat de soos een tapvergunning van de Kamer van Koophandel nodig had, welke op de naam van een persoon gesteld diende te worden. Noch de beroepskrachten noch iemand van het jongerenbestuur waren in het bezit van het vereiste middenstandsdiploma. Dus kwam men op het idee om de vergunning op mijn naam te stellen. Niet dat ik een middenstandsdiploma had, maar als eerste graad bevoegd leraar economie, was ik ruimschoots gerechtigd als docent en/of examinator op te treden. 'Mijnheer kan nog zo geleerd zijn, maar het diploma heeft hij helaas niet', constateerde de ijverige medewerker van de Kamer. Dat was wel even lachen. Gelukkig voor de soos bleek bij verdere navraag en onderzoek, dat mijn gymnasiumdiploma de toen gewenste vrijstelling opleverde.

Omdat de dames onder de jongeren wel eens om een wijntje vroegen, is ook voor het schenken daarvan vergunning gevraagd. Problemen daarmee kan ik me niet herinneren. Een punt van soortgelijke orde was het drugsgebruik. Dit is wel een nogal eens besproken vraagstuk maar nooit een probleem geweest. We waren het er met zijn allen over eens, dat daar geen enkele ruimte voor mocht zijn. Er was al ruim alcoholgebruik; drugs erbij was te veel. Gelukkig paste het ook niet bij onze macho-achtige, leren jacks dragende jongeren. *'Zero tolerance'* was de afspraak. Daar heb ik als voorzitter eens aan toegevoegd: 'Als een drugsdealer zich in of bij de soos vertoont, pak hem onmiddellijk met een paar man op en werp hem op straat. Maar denk eraan: je mag hem best enkele keren laten stuiteren, maar niet beschadigen.'

Carnaval in De Molensoos

Jongeren van allochtone afkomst werden zelfs onder de gewone bezoekers hoogst zelden aangetroffen. Zelf meen ik dat hier sprake was van een zekere vijandigheid van de toonaangevende jongeren – die met hun leren jakken, motoren of Amerikaans sleeën – tegenover deze leeftijdgenoten. Een van de verklaringen zou kunnen zijn, dat deze jonge 'allochtonen' hun min of meer directe concurrenten waren op de arbeidsmarkt. Er was bij onze jongeren echter meer aan de hand. Zo moesten zij, als een soort macho's, ook niets hebben van de vrouwen die bij de vliegbasis Soesterberg tegen de plaatsing van kernwapens protesteerden. Ze gingen er zelfs op af om hun bivakkeren aldaar te verstoren. Daar heb ik eens met enkelen van hen over gesproken. Dat zij die vrouwen hun gang moesten laten gaan, daar konden ze nog wel begrip voor opbrengen. Maar die Turkse kerels in de Molensoos, die hoorden daar niet thuis. 'Zij wel achter onze meiden aanzitten en hun eigen meiden voor ons achter slot en grendel houden; die vlieger gaat mooi niet op.' Helemaal ongelijk kon ik ze niet geven.

De top en tevens balanceren op het scherpst van de snede

De soos liep zo goed, dat de gemeente eind 1980 toestemming gaf een tweede beroepskracht aan te stellen. Sindsdien werd de eerste ook wel hoofdleider genoemd. Ook werd in 1981/'82 het gebouw van de gemeente in eigendom overgenomen en grotendeels geheel nieuw en ruimer opgetrokken. In de grote en hoge zaalruimte blonk de truck van een vrachtwagen. Op het dashboard waren de schakelborden gemonteerd van licht, geluid, scherm en projectoren. Het voelde aan als een grote eer hoog boven het publiek daarachter te mogen zitten. Projectoren en een groot scherm maakten het mogelijk de vertoning van films en bij voorbeeld live uitgezonden voetbalwedstijden tot topactiviteit te verheffen. Ook was er een aparte biljartruimte gecreëerd en verder een sleutelruimte met een smeerkuil en voorzien van het nodige gereedschap. Dit niet alleen voor het onderhoud en reparatie van de oude bakken, waarin menigeen van de oudere jongeren toen nog placht rond te rijden, maar ook voor brommers en motoren. Er werden zelfs onderhoudscursussen aangeboden.

De financiering geschiedde naast de bijdrage van de gemeente deels met het eigen geld, dat de bar in de voorafgaande jaren had opgeleverd. Zelfs de bank achtte de soos kredietwaardig. Natuurlijk bleef ook hierna de gemeentelijke subsidie onmisbaar. Daarom moesten jaarlijks de nodige prestaties – activiteiten en bezoekersaantallen – zichtbaar gemaakt worden en mochten

er natuurlijk niet te veel dingen gebeuren, die de gemeente en de bevolking tegen de haren in streken. Een mooi voorbeeld van een gevoerde discussie in deze betreft het houden van moddergevechten.

Het stichtingsbestuur heeft altijd op het standpunt gestaan, dat het er niet was om censuur uit te oefenen op bijvoorbeeld welke muziekgezelschappen uitgenodigd of films er vertoond werden. Dit heeft het in principe volgehouden toen het jongerenbestuur moddergevechten wilde organiseren; heel fantastisch en het zou zeker honderden bezoekers trekken. Om het aanbiedende bedrijf te laten komen met de baden, de modder, de kleed- en douchecabines enz. moest vooraf een forse som geld gestort worden. Men bedenke, dat het bedrijf ook nog de aantrekkelijk meiden moest betalen, die heel professioneel, schier in hun blootje, niet alleen de show zouden maken, maar ook de echte liefhebbers in het publiek zouden laten zien, hoe deze ook zelf in de modder aan de slag konden.

De vraag aan het stichtingsbestuur was natuurlijk, of het de gewenste som vooraf beschikbaar wilde stellen. Ons antwoord was: 'Ja, maar luister. Niet alle Soesters zullen er vrolijk van worden, dat hun belastingcenten gebruikt worden om de jeugd te laten genieten van een stelletje blote meiden die met elkaar in de modder aan het worstelen zijn. Dit mag de soos dus geen cent kosten. Jullie krijgen wel het benodigde voorschot, maar voor een eventueel tekort achteraf is eenieder van jullie persoonlijk ofwel hoofdelijk aansprakelijk.' Op de vergadering een maand later bleek de interesse te zijn verdwenen: 'het hoefde niet zo nodig; er was toch genoeg te doen'. Mijn indruk was, dat mede omdat het bestuur zelf geen problemen maakte, voor hen de lol er al grotendeels af was. Mogelijk hebben ook de beide beroepskrachten de afhankelijkheid van gemeentesubsidie nog eens duidelijk gemaakt.

Hells Angels

'Ze hadden een grote groep Hells Angels uit Amsterdam op bezoek. Ze eisten bier. Ze hadden al tien revolvers geteld bij de Angels.'

Dat de soos in die jaren van bloei enige bekendheid genoot heeft ook eenmaal voor een totaal onverwacht en heftig probleem gezorgd. Mij was bekend, dat er incidenteel contacten waren van de hoofdleider en enkele jongeren met leden van de Amersfoortse motorclub, De Confederates. Enkele leden daarvan hadden wel eens een bezoek gebracht aan de Molensoos maar zonder enige wanklank. Al vroeg op een zaterdagavond in juni 1982 werd ik door de hoofdleider gebeld. Hij wou van mij als voorzitter weten, wat hem te doen stond. Ze hadden een grote groep Hells Angels uit Amsterdam op bezoek. Die hadden zichzelf zonder lidmaatschapsbewijs feitelijk toegang verschaft. Ze eisten bier. De dienstdoende medewerkers waren pissig, maar durfden tot hiertoe geen verzet te bieden. Ze hadden al tien revolvers geteld bij de Angels. De spanning was om te snijden. Op mijn vraag, of de politie al gewaarschuwd was, antwoordde hij: 'Ja, maar die komen niet, hebben ze gezegd. We moeten het zelf maar oplossen.' 'Hoeveel bezoekers zijn er?''De tent zit vol. Er is disco.' Dat betekende voor mij: rond de tweehonderd.

Na enige seconden nadenken, zei ik: 'De zaak is duidelijk. Jullie hebben op het moment niks in te brengen. Dus je gaat naar beneden en kondigt aan dat er hoog bezoek is uit Amsterdam. Vervolgens bied je hun een biertje aan en deelt mee, dat iedereen in de soos vanwege dit bezoek gratis te drinken

krijgt. Maar denk eraan: heel rustig aan schenken. Het kan mij niets schelen, al kost ons dat enkele vaatjes pils, als het maar geen zatte boel wordt.' En verder: 'Maandagavond komen we met zijn allen bij elkaar om te bezien, wat ons in de toekomst te doen staat.'

Die maandagavond waren de jongeren woedend op mij. 'U hebt ons opdracht gegeven die klootzakken uit Amsterdam ook nog gratis pils aan te bieden, in plaats van ze de hersens in te slaan.' Ook over de toekomst verschilden de besturen sterk van mening. Overleg met de politie en B&W had feitelijk niets opgeleverd. De overheid bleek schandelijk op geen enkele wijze onze veiligheid te kunnen garanderen. De leden van het stichtingsbestuur waren daarom van mening, dat de soos op zaterdag en zondag even sluiten moest, tot de dreiging over was. De jongeren voelden daar niets voor. Ze beschouwden het als 'buigen voor die Amsterdamse kloothonden'.

Hierop nam de hoofdleider het woord en richtte zich tot mij. 'Mijnheer, u hebt toch altijd gezegd dat we meer geweld in huis moeten hebben dan de tegenpartij die ons bedreigt of problemen komt schoppen.' 'Dat klopt', antwoordde ik prompt, 'maar het gaat nu om meer dan tien revolvers en die hebben wij niet.' 'Die hebben we wel. Ik hoef maar naar het woonwagenkamp in Amersfoort te gaan (op de grens van Soest) en duidelijk te maken dat we hen nodig hebben. Die kerels daar komen graag om die lui uit Amsterdam een lesje te leren. Revolvers hebben ze allemaal. Ik ben daar vroeger jeugdwerker geweest, ze kennen mij.' De jongeren vonden het een prachtig idee. Eindelijk eens geen gezeur, maar recht ertegenaan en gerechtigheid.

Daarop heb ik als voorzitter onmiddellijk geantwoord dat het stichtingsbestuur onmogelijk hiervoor toestemming kon geven. Mocht echter de beroepskracht op eigen gelegenheid en geheel voor eigen verantwoordelijkheid de woonwagenbewoners inschakelen, dan wilde de voorzitter hem graag enige goede raad geven. Ten eerste diende hij aanstaande woensdagavond al een oefening te houden om te zien, of de revolvers er ook werkelijk waren. En ten tweede: mocht de oefening een succes worden, dan zouden ogenblikkelijk daarna de Hells Angels moeten worden ingelicht. 'Zeg hen: één bezoek is genoeg. We hebben jullie afgelopen zaterdag netjes getrakteerd, maar, jullie zijn geen leden en dus niet welkom. Komen jullie toch, dan staan de woonwagenbewoners uit Amersfoort klaar om jullie voor je raap te schieten. Er hoeft maar iemand van jullie naar zijn revolver te kijken, of hij is er geweest. Denk niet dat dit grootspraak is, alles is goed geoefend.' Vervolgens heb ik hem ook een beloning in het vooruitzicht gesteld. 'Als jij aan deze twee voorwaarden voldaan hebt en er gaat toch iets mis – wat ik niet verwacht – dan zoek jij maar de beste advocaat om jou te verdedigen. De soos (lees: feitelijk de gemeente) betaalt. Dat beloven wij. Het is per slot van rekening de overheid die hier tekortschiet.'

Het is allemaal gegaan zoals bedoeld. Voor zover ik het nu nog uit mijn hoofd weet, hebben de Hells Angels kort daarop een bezoek gebracht aan een jongerencentrum in Gouda. Daarbij is er geschoten en zijn er slachtoffers gevallen. Toen vond men in Soest dat het bij ons goed aangepakt was, maar 'hoe?' bleef destijds goeddeels geheim. Enkele jaren geleden, dus zo'n dertig jaar later, sprak de toenmalige wethouder, drs. Frans Kingma, mij in Albert Heijn aan met de vraag: 'Hoe heb je dat toen met die Hells Angels opgelost?' Met een brede glimlach heb ik het hem in het kort verteld. Destijds viel er

voor mij niets te lachen. Het was dagenlang om buikpijn van te krijgen. Ik besefte toen goed dat ik als simpel burger verantwoordelijkheid moest nemen voor een situatie, waar enkel nog het geweldsmonopolie van de overheid aan de orde is.

In deze jaren tachtig heerste er crisis. Heel wat jongeren konden geen officieel werk vinden. Van hen liepen er ook nogal wat rond in de Molensoos. Van gemeentewege was al eens de vraag gesteld, of wij iets aan de problemen van deze jongeren konden bijdragen. Eén van de initiatieven was de aanschaf van een 'klussenbus'. Daarmee zouden de jongeren die zich daarvoor aanmelden, op afroep van oudere of gehandicapte inwoners, hen kunnen bezoeken en een beetje hulp bieden. Natuurlijk zou het niet de vorm van broodroof of oneerlijke concurrentie mogen aannemen. Het initiatief werd netjes uitgewerkt. Gelukkig nog vóór de aanschaf van de bus, ging de lijst rond voor de intekening. Niemand gaf zich op! De betrokken jonge werklozen hadden allemaal al één of meerdere klussen.

Neer- en ondergang; april 1983 - december 1989

Eigenlijk is het helemaal niet leuk, om dit verhaal verder af te maken. Het is allemaal even sneu, maar allerminst oninteressant. Al snel na de topjaren was het in de soos kommer en kwel en viel er aan het besturen meer stress dan genoegen te beleven. De neer- en ondergang begon ermee, dat de beroepskracht aan wiens inzichten en optreden het vanaf 1974 succesvol functioneren te danken was, in het voorjaar van 1983 zijn ontslag nam. Hij zei elders een zeer aantrekkelijke baan te hebben gevonden. Hij beloofde nog enige tijd in deeltijd betrokken te blijven om een nieuwe hoofdleider in te werken.

Het bestuur van de
STICHTING JONGERENCENTRUM SOEST
zoekt voor haar jongerencentrum De Molensoos te Soest een eerste
SOCIAAL-KULTUREEL WERKER (m/v)
De Molensoos is een ontmoetingscentrum voor jongeren vanaf 16 jaar.
Wij zoeken iemand die in staat is tot het stimuleren en mede ontwikkelen van aktiviteiten ten behoeve van en met bezoekende jongeren
FUNKTIE-EISEN:
- Opleiding sociale akademie en/of Mikojel
- Enige jaren ervaring in soortgelijk werk
- Bereidheid tot avond- en weekendwerk
- Gedacht wordt: leeftijd van 25-30 jaar

Geboden wordt: een interessante maar wel veeleisende funktie met de daarbij behorende bewegingsvrijheid. Salariëring volgens de CAO-welzijnswerk.
Schriftelijke sollicitaties kunnen binnen 10 dagen worden gericht aan de secr. van de stichting, de heer G. S. T. v.d. Poll, Joh. Poststraat 370, Soest.
Nadere inlichtingen bij W. Rotvink, 02155-15557.
Bij de selektieprocedure zijn betrokken vertegenwoordigers van het stichtingsbestuur, alsmede van het jongerenbestuur.

Personeelsadvertentie, *de Volkskrant*, 18 december 1982

Het bleek achteraf in mijn ogen een volkomen foute boel. In de plaats van een baan had hij in Soesterberg, dus niet direct in Soest als dorp, maar wel binnen de gemeente en meestal ook ons werkgebied, een café/bar overgenomen. Helaas ontstond bij mij al gauw de indruk, dat de Molensoos voor hem functioneerde als plaats van rekrutering voor zijn eigen business. Dat mag natuurlijk nooit de bedoeling zijn van een jongerencentrum. Overigens kan ik de juistheid van mijn indruk niet bewijzen en het is zelfs zo, dat ik hoop, dat ik het toen fout gezien heb. Echter twijfel ik er niet aan dat hij op volkomen legale wijze zijn populariteit als jeugdleider heeft willen verzilveren, toen de groep met wie hij de soos had opgebouwd tot de oudere jongeren ging behoren. Als hij die inderdaad allemaal als zijn klanten had meegenomen naar zijn café en het daarbij gebleven zou zijn, was het mij lief geweest.

Enkele jaren daarvoor had het stichtingsbestuur op verzoek zijn echtgenote als huishoudelijke hulp voor acht uren per week in dienst genomen. Poetsen konden de beroepskrachten en jongeren zelf ook, maar een soort van bonus had deze jeugdleider dik verdiend. Dit had na zijn ontslagname tot gevolg, dat hij ook na afloop van de inwerktijd van de nieuwe beroepskracht mooi in de soos kon blijven rondhangen. Hij

mocht toch zeker wel zijn vrouw helpen met schoonmaken, moet hijzelf en vele anderen gedacht hebben. Hoe het ook zij, de nieuwe kon moeilijk voet aan de grond krijgen en in een jaar tijd halveerde de bezoekersaantallen. Of alleen deze wisseling van de wacht hiervan de oorzaak was, is voor mij altijd een vraag geweest. De gemeente eiste bezuinigingen, plannen voor herstel en verplichtte de beroepskracht, de helft van zijn tijd in Soesterberg te besteden. Daar was ook een ruimte voor jongerenactiviteiten en toen zelfs een soort eigen bestuur.

Nu bleef het, wat de nieuwe hoofdleider betreft, niet bij een moeilijke start alleen. Hij bleek ook een zwak karakter te hebben. Hij zocht de oplossing van zijn problemen niet in het gesprek, maar in de drank. Achter de tap in de Molensoos was het bier bovendien gratis. Met zijn drankgebruik onder werktijd ondermijnde hij direct de eerdere discipline van de leden van het jongerenbestuur en de vrijwillige medewerkers. Onze penningmeester constateerde dan ook, dat de inkomsten niet meer correspondeerden met de som van de aankopen. Een ernstige waarschuwing leek mij op zijn plaats en volgde.

Eerder en in principe gemakkelijker dan verwacht loste het probleem zich op. Op een zondagmiddag, eind juni 1986, belde tijdens openingstijd een lid van het jongerenbestuur mij op met de mededeling, dat de hoofdleider dronken was. Geen enkele twijfel: ernaartoe, maar niet alleen. Gelukkig kon en wilde het fysiek sterkste medebestuurslid mij vergezellen; veilig en een getuige erbij. We hebben deze beroepskracht uit de soos gehaald en naar huis gestuurd met de boodschap: ‘kom morgenavond om acht uur hier terug en breng een raadsheer mee.’ Hij stond erop, om met zijn eigen auto naar huis te rijden; wel te verstaan: enige gemeenten verderop.

Die dag nog heb ik een arbeidsrecht-deskundige geraadpleegd. Ter vergadering twijfelde niemand van het stichtingsbestuur aan ontslag op staande voet. Volgens hemzelf zelf dienden wij naar de oorzaak van zijn drankprobleem te kijken. Logisch en ik had het graag geweten, maar daarvoor was het op dat moment te laat; hij had zijn gezag als hoofdleider onherstelbaar verspeeld. Ook dienden wij aan de schade voor zijn vrouw en kinderen te denken. ’Jawel, maar wie zijn wij, dat we de zorg en verantwoordelijkheid voor jouw vrouw en kinderen van jou zouden mógen afnemen?’ Hoe zo’n retorische maar terechte vraag mij als voorzitter zomaar ineens uit de mond vloeide, is mij nu nog een raadsel. De wethouder liet mij kort daarop informeel weten te vrezen voor een juridische procedure en de daaraan verbonden kosten voor de gemeente. Ik heb daar het zwijgen toegedaan, wetend dat er niets anders op zat en dat wij de nodige zorgvuldigheid in acht genomen hadden. De betrokkene heeft wel schriftelijk met in beroep gaan gedreigd, maar nooit gedaan.

Er volgde een tijd van groot personeelsverloop waardoor alleen al de situatie er enkele jarenlang niet beter op werd. Gezien de lage bezoekersaantallen eiste de gemeente steeds weer bezuinigingen. Een hiervan was het ontslag met toestemming van het arbeidsbureau van de huishoudelijke hulp, de boven vermelde echtgenote van de eerste en zeer succesvolle hoofdleider. Zij was zeer boos op mij en zei, ervoor te zullen zorgen, dat de jongeren het stichtingsbestuur naar huis zouden sturen. Dat is toen niet gebeurd, maar het geeft wel aan, dat zij dacht dat zij en haar man toen nog heel wat in de soos te vertellen hadden.

Nieuwe leiding

Per 1 juni van dat jaar werd een nieuwe assistent-leidster aangesteld, een innemende jonge dame met pit. Zij volgde half september van dat jaar de toenmalige hoofdleider op, die er plotseling de brui aan gaf. Zoals verwacht en gehoopt wist zij met haar kunde en noblesse de orde en sfeer in de soos te herstellen en de bezoekersaantallen weer te doen toenemen. Betere tijden braken aan. Zelfs jonge allochtone bezoekers verschenen er, let wel: enkel nog op de middagen in het kielzog van hun medescholieren. Zij richtte zich verder heel bewust op het 'meidenwerk', te beginnen met wekelijkse aerobic bijeenkomsten. Intussen werd het stichtingsbestuur beziggehouden met het (laten) ontwikkelen van een visie op het jongerenwerk in Soesterberg en – veel intensiever – met het beramen van grootse plannen betreffende de uitbreiding van de soos. Het belendende oude voorhuis was leeg komen staan wegens het vertrek van De Praatpaal en werd door de gemeente aan ons aangeboden. Tal van plannen, kostenplaatjes enzovoort passeerden de revue.

Helaas was het succes van korte duur om een heel verbazingwekkende reden. Onze hoofdleidster, bemind en gehuwd, raakte zwanger en kreeg eind april 1989 een kind. 'Niets aan de hand in arbeidsland' maar het pakte totaal verkeerd uit. Tijdens haar zwangerschaps- en ziekteverlof nam de assistent beroepskracht, tot 1 januari 1989 nog lid van het jongerenbestuur, haar taken waar. Ik heb het idee, dat er toen al ongewenste groepsvorming binnen het jongerenbestuur en de vrijwilligersgroep plaats vond. Mede omdat deze beroepskracht een horecadiploma had, speelde in die tijd het plan, om in het Praatpaal-gedeelte ook een keuken en eetgelegenheid te vestigen. Daar zouden de jongeren zelf aan de slag kunnen en zou iedereen op bepaalde dagen en tijden terecht kunnen voor een goedkope warme maaltijd. Vooral om ruimte te scheppen voor een nieuwe lichting jongeren en de ouderen wat op afstand te zetten, zou daar geen alcohol geschonken worden.

Het toeval wilde dat een prachtige keuken zomaar kwam aanwaaien. Een vriend van mij was als architect bezig de jeugd penitentiaire inrichting in Zeist nieuw te bouwen en het bestuur daarvan was bereid de niet meer passende keuken voor ons doel voor niets af te staan. In afwachting van de verbouwing van het oude woonhuis naar plannen van deze architect, werd de keuken in de sleutelruimte opgeslagen, welke toen weinig meer gebruikt werd. Met een aannemer was een bouwcontract gesloten en met de uitvoering was reeds een bescheiden begin gemaakt.

De terugkeer in juni van de jonge moeder als eerstverantwoordelijke beroepskracht leverde ogenblikkelijk spanningen op rond de kwestie, wie het voor het zeggen had. Erger nog, de eerst zo goed functionerende hoofdleidster was haar scherpte en feeling voor de gevaren kwijt. Het leek mij toe, dat zij het gevoel had: 'Ik heb een kind, mij kan niets gebeuren'. In ieder geval bleek zij met haar hoofd onvoldoende bij haar werk te zijn en stapelde zij mijns inziens fout op fout. Het slechtste was, dat zij zich in de strijd liet chaperonneren door de 'liefsten van allemaal lieve jongens'.

Huis in de fik

De vrede tussen de twee beroepskrachten bleek hersteld te kunnen worden, maar de kliek om haar heen slaagde erin rigoureus de macht in de soos over te nemen. De assistent beroepskracht kon de daaropvolgende pesterijen niet volhouden en ging met ziekteverlof. De groep toonde als jongerenbestuur een uiterst bezoekersonvriendelijk gedrag. Al gauw bleef 90% weg en het aantal leden slonk van 180 naar 18. Zelf meenden deze bestuursleden voor hun inzet – soms tot diep in de nacht – best een menigte gratis pilsjes verdiend te hebben. Ook andere mistoestanden bleven niet uit.

Toen mij dit in september al duidelijk werd, heb ik na overleg met mijn medebestuursleden, die te lang naar mijn zin de ernst niet inzagen, de gemeente van deze totaal uit de hand gelopen toestand ingelicht. Op 29 november werd er in de soos breed vergaderd over de vraag, hoe het jongerencentrum weer de belangen kon gaan dienen voor welke de gemeente de subsidies gaf. De vergadering verliep rustiger dan verwacht. Er werden diverse afspraken gemaakt en besluiten genomen. De belangrijkste maatregel was, dat de soos niet meer open zou zijn zonder de aanwezigheid van een beroepskracht. Omdat één van hen ziek was, moest het aantal openingsuren worden beperkt. Dat kwam mij als voorzitter van het stichtingsbestuur zeer gelegen. Zo kon vrij eenvoudig besloten worden om voorlopig dicht te blijven op de avonden. Daarmee stond feitelijk de heersende kliek, bestaande uit oudere jongeren, grotendeels buiten de deur.

Op vrijdag 1 december rond elf uur ’s avonds werd ik vanuit de soos door een lid van het jongerenbestuur gebeld. Zij wilden met zijn allen zo meteen langskomen. Op mijn weigering hen te ontvangen, werd mij te verstaan gegeven dat ik moest zorgen, dat de komende week de openingstijden zouden zijn zoals normaal. Bij een weigering zou er snel met mij afgerekend worden: mijn huis zou in de fik gaan. Veel heb ik daarop niet geantwoord; misschien wel niets.

Daarop heb ik de beroepskracht, die nog in de soos was, gebeld. Zij bleek, nota bene, van de bedreiging op de hoogte te zijn. Zij zei wel dat ze de groep in vergadering bijeen, afgeraden had deze stap te zetten. Later bleek dat elf personen tot de bedreiging besloten hadden en dat de beller, naar zeggen aangewezen door het lot, voor ƒ. 25,- de man aangenomen had het huis van de voorzitter in de brand te steken. (De schamelheid van dit bedrag heb ik in mijn ijdelheid zelfs als oneervol aangevoeld!)

Tijdens dit gesprek realiseerde ik mij drie dingen: 1. dat ik, zeker als vrijwilliger, niet het recht had mijn vrouw en kinderen in gevaar te brengen; 2. dat, nu bleek dat de bedreiging geen actie was van één persoon, mijn rol als bemiddelaar tussen gemeente en jongeren was uitgespeeld; en 3. dat deze beroepskracht voor haar functie op dat moment geen knip voor haar neus meer waard was. Daarop heb ik haar gezegd dat ik ogenblikkelijk de wethouder en mijn medebestuursleden zou laten weten mijn voorzitterschap neer te leggen. ’En zeg maar tegen *Hannes* dat hij mijn huis niet hoeft af te fikken, want ik heb toch niets meer te vertellen.’

Hierna heb ik de wethouder gebeld en op zijn advies de politie ingelicht (geen officiële aangifte gedaan). Deze vond, dat ik de bedreiging serieus

diende te nemen. ’De man hoort tot het gewelddadige type en zat kort hiervoor nog in de gevangenis. We houden wel een oogje in het zeil.’ De volgende dag kwam het stichtingsbestuur bijeen. Niemand wenste mij als voorzitter op te volgen en niemand zag de soos nog zitten. Dus nam het hele bestuur ontslag. De penningmeester, gemeenteambtenaar, werd als bewindvoerder geïnstalleerd en daarmee gemachtigd de nodige stappen te zetten, waaronder de overdracht van alle eigendommen aan de gemeente. Hiermee kwam er een rigoureus einde aan de Molensoos na een rumoerig maar mijns inziens zeer zinvol bestaan van slechts zeventien jaar.

De gemeente heeft dan wel aan een doorstart gedacht onder een nieuw stichtingsbestuur; het op zich fraaie jongerencentrum is echter nooit meer opengegaan. Zelfs de gebouwen zijn gesloopt. Of op dat moment zo’n centrum nog nodig was? Ik zou het niet weten. Wel, dat de tijden veranderd waren. Zo was, als voorbeeld, de Praatpaal in het voorhuis al gesloten. Ook binnen de soos werd meerdere keren al naar nieuwe vormen van taakinvulling omgezien. Hoe de latere ontwikkelingen verlopen zijn met betrekking tot het jeugdwerk is mij volledig onbekend. Mijn tijd van betrokken zijn was voorbij.

Soest, 2022 – *Gerard Trienekens*

Gerard Trienekens (Boxtel, 1941 – Soest, 2026) studeerde filosofie in Münster en geschiedenis en staatsrecht in Nijmegen. Hij was leraar geschiedenis in Vlakenswaard en Roermond. Tussen 1971 en 2006 was hij verbonden aan de vakgroep economische en sociale geschiedenis van de Universiteit van Utrecht. Hij promoveerde in 1985 op het proefschrift Tussen ons volk en de honger. De voedselvoorziening, 1940-1945*, waarin hij aan de hand van veel cijfers vaststelt dat het beeld van hongerlijdend Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog niet klopt. Tot september 1944 was er voldoende te eten, mede dankzij de inzet van ambtenaren van de voedseldistributie die aldus Trienekens na de oorlog ten onrechte als collaborateurs werden weggezet. Met zijn proefschrift trapte hij op de schenen van de hoogleraar die zijn baas was en vervolgens alles in het werk stelde om zijn carriere te dwarsbomen.Trienekens verhaalt daarover uitvoerig in zijn bijna zeshonderd pagina’s tellende bundel* Gezien door de IJsvogel.Tachtig jaar leven en beleven in verhalen*. (Soest, 2022). Zijn terugblik op zijn bestuurslidmaatschap van de Molensoos is uit deze bundel overgenomen.*
Foto's bij het artikel van Gerard Trienekens zijn overgenomen uit: Lex Bergers & Peter Beijer (2019), Het Soester Uitgaansleven. Toen wij nog jong waren....! Uitgeverij Peles, isbn 978 90 9032210 0

Nawoord Stijn Sieckelinck, lector Youth Spot

Wat opvalt bij De Molensoos

De belangwekkende terugblik van Gerard Trienekens biedt ons een inkijk in hoe het was om in het open jeugdwerk te pionieren. Leggen we deze schets naast de huidige situatie, dan springen zowel gelijkenissen als verschillen in het oog. De casus van de Molensoos illustreert hoe en waarom het jongerenwerk in Nederland zo gestaag is opgekomen. Maar de onrust die het besturen ervan met zich meebrengt, verklaart

mogelijk ook deels waarom het tot dusver een relatief kleine sector is gebleven.

Voorhanden beschrijvingen van de geschiedenis van het jongerenwerk (zie bv Metz, 2011; Spierts, 2014) zijn krachtig op de grote lijnen, maar zuiniger in de beschrijving van wat er op het terrein gebeurde. Inzicht in hoe het er ooit aan toeging biedt een belangrijk – te vaak ondergesneeuwd – referentiepunt voor een sector die nog vaak met dezelfde dynamieken te maken heeft. Ik beperk mij hier tot: bereik van doelgroepen, het omgaan met de dreiging van geweld, en de complexiteit van dekking geven aan een praktijk die je ook deels uit handen geeft. Wat na lezing het meest bij mij blijft hangen tussen de sterke beelden van een geïmproviseerde smeerkuil, opgejaagde disco-meisjes en woeste noormannen: een werkwijze die de kracht van onderop versterkt, vraagt juist om stevig leiderschap. De terugblik van Trienekens laat zien dat die rol onderschat werd en het zou me niet verbazen als veel huidige managers en directeuren van welzijnsorganisaties die worsteling herkennen.

Noot: Zelf was ik nog niet geboren toen de Molensoos het licht zag. Er was ook nog geen sprake van computers, mobiele telefoons of sociale media. Gelukkig is er wel de muziek om die tijd voor ons invoelbaar te maken. Daarom heb ik de tussenkopjes ontleend aan een song uit 1977: *Heroes*, geschreven door David Bowie en Brian Eno.

Oh we can be heroes, just for one day

Open jeugdwerk was het antwoord op de ‘maatschappelijke verwildering der jeugdigen’ en erop gericht dat ‘de oudere jeugd van Soest in de gelegenheid was zich in hun vrije tijd collectief zinvol te vermaken. Dat werd geacht goed te zijn voor de ontwikkeling van de jongeren zelf en voor de gemeente als geheel. Immers de gebruikelijke overlast van de jeugd zou daarmee afnemen.’ (p.6) Zinvol betekent vanaf dan: van onderop, vraaggericht, participatief en gelijkwaardig. Jongeren moesten maar eens de kans krijgen om zich zonder te veel bemoeienis van instituties (gezin, school, arbeid) te ontplooien. Deze benadering impliceerde een bepaalde eigenzinnigheid waardoor de beoefenaren van het jongerenwerk flinke dilemma’s op hun pad troffen. Zo kon het welzijn van hun doelgroep botsen met verwachtingen in de buitenwereld. Het verschil met veel andere vormen van aanbod voor jeugdigen – ook vandaag de dag nog – is niet dat er geen doelen zijn, maar wie ze bepaalt: niet het systeem dat vooraf vaststelt wat een jongere nodig heeft, maar de jongere zelf, weliswaar samen met de jongerenwerker. Die open benaderingswijze (Sonneveld, 2022) kan heel mooie, maar ook heel ingewikkelde situaties opleveren. Bij de methodiek *youth organizing* bijvoorbeeld, ligt de regie zelfs uitdrukkelijk bij de jongere, die initiatief neemt en verantwoordelijkheid draagt, terwijl de jongerenwerker faciliteert en een vangnet biedt. In de Molensoos leidt deze spanning soms tot koppige houdingen, bij momenten lompe reacties en in bepaalde situaties – door een gebrek aan reflectie op complexe verhoudingen – zelfs tot moreel twijfelachtig professioneel handelen.

You better not stay

De Molensoos was er voor en door jongeren, maar dat betekent niet dat iedereen zomaar welkom was. Bij lezing wordt duidelijk dat in de begindagen wat we nu de eigen bubbel zouden noemen voorrang kreeg op openstelling naar anderen. Alleen al uit de titel 'Allemaal lieve JONGENS', blijkt dat, ondanks de foto, de meiden, maar ook de minderheden (bv. queer jongeren) nog nauwelijks in beeld waren. Vandaag zijn zowel de methodiek als de praktijk van meidenwerk (wat toch verder gaat dan een les aerobics) uitgewerkt en wijd verspreid. Het wordt niet met zoveel woorden genoemd, maar het jeugdwerk van Soest was grotendeels autochtoon. Die keuze wordt toegelicht maar klinkt vanuit de huidige beginselen van het sociaal werk als universeel mensenrechtenberoep moeilijk te rechtvaardigen. Het laat de keerzijde zien wanneer enkel jongeren kunnen beslissen wie er welkom is. En wanneer dit vanuit bestuur wordt vergoelijkt. Dat 'ze' hun meiden opsloten en achter de onze aangingen, met als reactie 'Ik kon ze geen ongelijk geven' (p.11) , klinkt racistisch en patriarchaal in onze eenentwintigste-eeuwse oren. De acceptatie in het sociaal werk is er klaarblijkelijk op vooruit gegaan. En blijft tegelijk een onrustig bezit. Want als de doelgroep van het jongerenwerk – aangestookt door sociale media en de onzekerheid in de wereld – behoudender wordt, liggen reactionaire reflexen weer op de loer. De Molensoos herinnert eraan dat sociaal werk – wil het zijn naam eer aan doen – actief moet strijden tegen uitsluiting.

We can beat them, just for one day

Ook in de omgang met de dreiging van geweld zijn grote verschuivingen opgetreden. Het amateurisme ('zorg dat je altijd meer geweld in huis hebt dan de belagers') heeft plaatsgemaakt voor landelijk gefinancierd Preventie met Gezag-beleid.

Wat meest in het oog springt is dat het 'omgaan met (dreiging van) geweld)' toen al zoveel aandacht opeiste van jongeren, beroepskrachten en bestuur. Open jeugdwerk heeft naast zijn onmiskenbaar pionierende romantiek een afdronk van alcohol, amateurisme en rivaliserende jeugdgroepen met een mes tussen de tanden. De casus laat zien dat er grondige verschuivingen hebben plaatsgevonden. De alomtegenwoordigheid van alcohol bijvoorbeeld is in de huidige professioneel aangestuurde context van het jongerenwerk ondenkbaar. Ook in de omgang met de dreiging van geweld zijn grote verschuivingen opgetreden. Het amateurisme ('zorg dat je altijd meer geweld in huis hebt dan de belagers', p.8) heeft plaatsgemaakt voor landelijk gefinancierd Preventie met Gezag-beleid. De focus ligt nu op criminele uitbuiting: hoe kunnen we jonge jongeren uit de klauwen van de georganiseerde misdaad houden? Jeugdcriminaliteit en rivaliserende groepen hebben door globalisering en immigratie een kleur gekregen, waardoor in de publieke opinie te makkelijk wordt vergeten dat ook toen het jeugdwerk nog vooral wit was, geregeld messen werden getrokken. Al zo lang het jongerenwerk bestaat, dient het zich te verhouden tot de (dreiging van) geweld. Die rol wordt in elk tijdperk op eigentijdse wijze ingevuld. Jeugdcriminaliteit en rivaliserende groepen hebben door immigratie een kleur gekregen. Maar de zoektocht hoe geweld en uitbuiting te beantwoorden voor de doelgroepen die in buurthuizen en jongerencentra bezoeken, is blijkbaar van alle tijden en mogelijk nooit

klaar. En met de voortrazende digitalisering wordt het er niet eenvoudiger op.

We could be safer, just for one day

Uit dit verhaal blijkt: wanneer we naar veiligheid kijken, of het nu gaat om de preventie van jeugdcriminaliteit of radicalisering: er bestaat geen s*ilver bullet*, geen oplossing die voor alle jongeren werkt. Iedereen die het anders doet voorkomen, is verkeerd geïnformeerd of probeert de boel te belazeren. En helaas, komt de combinatie steeds vaker voor omdat het stemmen oplevert. Ook jongerenwerk alleen is niet het antwoord op jeugdcriminaliteit. De andere kant van het verhaal is dat een effectieve aanpak nauwelijks voor te stellen is zonder een rol voor het jongerenwerk. Dit heeft – zo blijkt uit recent onderzoek – wel degelijk te maken met het vraaggerichte, gelijkwaardige en participatieve karakter van het jeugdwerk. Deze manier van werken vraagt om iets dat zich moeilijk verhoudt tot beleidslogica: tijd, vertrouwen en de bereidheid om resultaten niet meteen te zien. Een wijk waarin minder jongeren afglijden, is geen wijk waarin iets zichtbaar gebeurd is, maar een wijk waarin iets onzichtbaar is voorkomen. Dat maakt jongerenwerk kwetsbaar in tijden van bezuiniging: het is het eerste dat verdwijnt en het laatste dat gemist wordt, vaak pas wanneer het te laat is en er weer over incidenten gesproken wordt. Wie zijn oor te luisteren legt in jongerencentra, hoort dat jonge tieners meer aandacht verdienen omdat voorkomen altijd kansrijker is dan steeds vergelden en dat samenwerkingen met scholen, met jeugdhulp, met handhaving cruciaal is (de professionele variant van Trienekens' adagium dat je 'altijd met meer moet zijn').

'Ik noem het jongerenwerk in mijn lectorale rede een liefdesverklaring'

We can be heroes, for ever and ever

Vandaag staan naast de tienduizenden jeugdzorgwerkers, leerkrachten en jeugdpsychologen een paar duizend jongerenwerkers. Toch is de waarde van dat kleine vak moeilijk in cijfers te vangen. Ik noem het jongerenwerk in mijn lectorale rede een liefdesverklaring (Sieckelinck, 2021): niet in de eerste plaats een instrument om iets af te dwingen, maar een vorm van aandacht van waaruit doelen ontstaan (Abdallah, 2017). Onderzoek na onderzoek laat het belang zien van goed opgeleide, toegeruste en bijgeschoolde professionals. Met name in de snel veranderende wereld van jeugdigen valt het nog niet mee om steeds *on top of things* te blijven. Personen zullen altijd belangrijk zijn in het jongerenwerk, maar betrouwbare structuren en stevige opleidingen zijn zeker zo belangrijk om de kwaliteit te helpen bewaken en ervoor te zorgen dat het jongerenwerk de doelgroepen bedient die er het meest baat bij hebben. En niet te vergeten: dat lokale ambtenaren kennis hebben van het jongerenwerk en weten wat ze mogen verwachten waardoor bestuurders in hun verantwoordingsrol worden gefaciliteerd in plaats van dat ze voortdurend moeten komen opdraven voor andere agenda's. Aan de andere kant, zo laat ook deze casus zien, mag worden verwacht van goed jongerenwerk dat ze de horizon van jeugdigen, maar ook van hun organisaties helpen verbreden, naar nieuwe doelgroepen en nog te weinig onderkende

uitdagingen. Ik denk aan jongeren met een vluchtverleden, die veel te winnen hebben bij jeugdwerkers die ontspannende activiteiten aanbieden met een antenne voor de impact van ingrijpende jeugdervaringen (Youth Spot, 2026). Ik denk ook aan de enorme taak die deels op de schouders van het jongerenwerk rust: om onze open democratische samenleving te bewaken zodat alle minderheden gezien en beschermd worden.

Tot slot

Terecht wordt gesteld dat de weergave van de gebeurtenissen louter gezien worden door de subjectieve bril van stichtingsbestuurder Trienekens en daardoor ongetwijfeld vertekend zijn. Maar volgens mij is het niet te laat om er andere brillen bij te halen. Dit relaas maakt erg benieuwd naar hoe de betrokken jongeren van toen deze bijzondere tijd hebben ervaren. Wat is er blijven hangen? Zijn dat dezelfde dingen als die Trienekens noemt? Welke ervaringen zijn vormend gebleken? Het zou mooi zijn als een student daar de tanden in wil zetten en de individuen of hun organisaties nog ingangen bieden om andere perspectieven te belichten. Kandidaten mogen zich melden.

Bronnen

Abdallah, S.E. (2017). *Struggles for success Youth work rituals in Amsterdam and Beirut*. Dissertatie.

Metz, J. (2011). *Kleine stappen, grote overwinningen. Jongerenwerk: historisch beroep met perspectief*. SWP

Sieckelinck, S. (2021). *Professioneel jongerenwerk: een love tori*. Lectorale rede. Eburon

Sonneveld, J. J. J. (2022), *Growth opportunities in professional youth work: contribution of a multi-methodic approach on the personal development and social participation of socially vulnerable youngsters*. Dissertatie. Ipskamp Printing.

Spierts, M. (2014). *De stille krachten van de verzorgingsstaat. Geschiedenis en toekomst van sociaal-culturele professionals*. Dissertatie. Van Gennep.

Het Historisch Centrum Sociaal Werk publiceert in deze reeks teksten die bijdragen aan een beter inzicht in de geschiedenis van het sociaal werk. Het kan gaan om historische beschouwingen of essays die actuele vraagstukken in historisch perspectief plaatsen. Ook eerder verschenen maar nog niet online toegankelijke publicaties zijn welkom. Indicatie lengte tekst: maximaal 6.000 woorden. Heb je een essay of artikel geschreven waarvan je denkt dat het passend is? Neem contact op met ons: redactie@hcsw.nl We horen graag van je.

Eerder verschenen essays en andere publicaties:

De strijd om wetenschappelijkheid (Toby Witte)

HCSW Publicaties-Afl2-def.pdf (Christelijk geloof en sociaal werk, Maarten van der Linde)

HCSW Publicaties-3A-verslag symposium_27-3-2026.pdf (Olaf Stomp, verslag symposium 27 maart 2026)
HCSW_Publicaties-03-B-JW_Duyvendak_ETonkens.pdf (Jan Willem Duyvendak, tekst lezing symposium 27 maart 2026)
HCSW- publicaties - nummer 3c - Thomas Kampen - lezing symposium 27 maart 2026.pdf
Essay nummer 4 - HCSW - Hans Alderliesten - Augustinus.pdf
https://hcsw.nl/media/pdf/publicaties/publicatie/HCSW_Publicaties-5-essay-zelfbeschikking_bemoeizorg.pdf (Jos van der Lans)
70 jaar Nieuwenoord (Mathijs Heijstek, lessen uit zeventig jaar Nieuwenoord)
HCSW Publicaties7-red-1 .pdf (Toby Witte, Beroepsopleiding en de sociale wetenschap, over het Rotterdamse model)